

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Анотація. У статті досліджено сучасний стан інвестиційного клімату в Україні та запропоновано заходи, покликані його покращити в умовах пандемії COVID-19.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, пандемія COVID-19.

FEATURES OF THE INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract: The article examines the current state of the investment climate in Ukraine and proposes measures to improve it in the context of the COVID-19 pandemic.

Keywords: investments, investment climate, investment attractiveness, COVID-19 pandemic.

Пандемія COVID-19 охопила усі сфери суспільства, однак найбільше вона вплинула на інвестиційний клімат, який є ключовим індикатором для внутрішніх і зовнішніх інвесторів. Інвестиційний клімат за своєю суттю являє собою набір умов інвестування, що впливають на переваги інвестора у виборі певного об'єкта інвестування. Одним із критеріїв оцінки інвестиційного клімату є позиція у рейтингу конкурентоспроможності країн. Якщо проаналізувати позицію України в цих рейтингах, то можемо побачити наступне, табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка позицій України в міжнародних рейтингах, 2016-2020 рр.

Період	Рейтинг конкурентоспроможності країн	Рейтинг економічної свободи	Рейтинг легкості ведення бізнесу	Рейтинг сприйняття корупції	Рейтинг інноваційних економік світу
2016	59	162	83	86	41
2017	60	166	80	86	42
2018	59	150	76	83	46
2019	54	147	71	84	53
2020	55	134	64	78	56

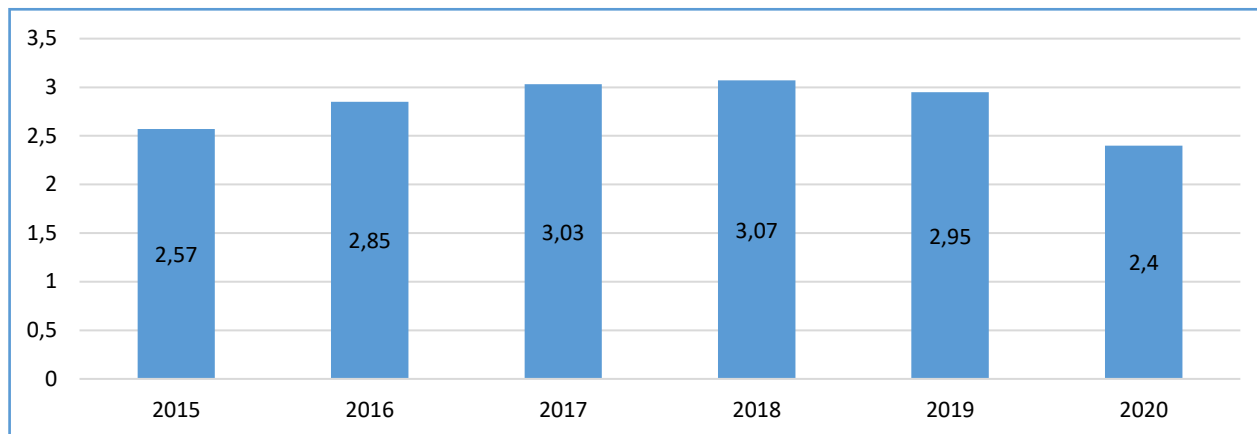
Складено за джерелом [1]

Починаючи з 2016 року, Україна втрачає свої позиції в рейтингу інноваційних економік світу. Також Україна піднялася в рейтингу сприйняття корупції за останні 5 років, посівши 78 місце. У дослідженні Transparency International йдеться, що позитивний вплив на позицію України за цей час зробило запровадження процедури автоматичного відшкодування ПДВ, розширення сфер діяльності систем ProZorro. Покращила Україна свої позиції у рейтингу Doing Business-2020 на сім позицій і посідає тепер 64 місце. Сусідні з Україною 63 місце посіла Індія, а 65 - Пуерто Ріко. При цьому усі географічні сусіди України мають кращі показники у цьому рейтингу. Так, Росія посіла 28 місце, Польща - 40, Білорусь - 49, Словаччина - 45, Молдова - 48, Румунія - 55, Угорщина - 52 [2].

Для оцінки інвестиційного клімату необхідно також дослідити динаміку індексу інвестиційної привабливості України, рис. 1. За даними Європейської бізнес асоціації на кінець 2020 року індекс інвестиційної привабливості – найгірший за усю історію досліджень 2,40 балів із 5 можливих.

Більше того, лише 10% респондентів сподіваються на поліпшення інвестиційного клімату упродовж наступних 6 місяців; 78% вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим; 16% вважають інвестиційний клімат нейтральним; 6% вважають інвестиційний клімат сприятливим [3]. Серед позитивних моментів, які спостерігали підприємці в 2020 році – лібералізація валютного

законодавства, стабільність національної валюти, демократичні президентські вибори, зниження рівня інфляції, продовження діалогу з МВФ.

Складено за джерелом: [3]

Рисунок 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України, 2015-2020 рр.

Однак до «старих» проблем, як-от корупція, недовіра до судової системи, відтік робочої сили, додалися відчутна політична й економічна турбулентності, які турбують підприємців та змушують вести бізнес в умовах невизначеності. Серед топ проблем:

- ✓ 94% інвесторів зазначили слабку судову систему;
- ✓ 91% - високий рівень корупції;
- ✓ 75% - тіньову економіку.

На жаль, результати дослідження привели до печальних висновків: 45% опитуваних очікують подальшого погіршення ситуації і лише 12% вважають Україну вигідним ринком для нових інвесторів [3].

Несприятливі умови поглиблюються і пандемією COVID-19. Економічний хаос від пандемії потроху стихає, проте не ті зміни, які карантин спричинив, таки впливають на бізнес, а особливо на те, як йому потрібно переформатуватися. Внаслідок пандемії інвестиції в туристичну галузь в Україну, як і в цілому по світу, будуть незначними внаслідок пандемії. Окрім того, роздрібна торгівля залишатиметься слабкою після пандемії, слідуючи світовим трендам. Натомість COVID-19 матиме довгостроковий позитивний ефект для українських інвестицій. Дві ключові галузі України (АПК та ІТ) будуть найбільш привабливими для інвесторів. Навіть якщо спалахне нова хвиля пандемії, ці галузі отримають переваги від більшого прагнення до продовольчої безпеки (а зняття мораторію з продажу землі тільки прискорить це) та розвитку ефективного інтернет-бізнесу у ході з трендом на діджиталізацію.

В цілому варто зауважити, що 2019-2020 рр. рік стали визначним для сфери ІТ в Україні – були залучені інвестиції на суму понад півмільярда доларів США від венчурних компаній. Цей сектор має вигідні умови з позиції державного регулювання, молоду робочу силу та сприятливе географічне положення (у порівнянні з Азією). Крім того, діджиталізація бізнесу, розвиток е-комерції та інтернету речей на фоні пандемії потягне за собою розвиток наступної галузі, яка йде в парі з цим трендом – логістики, тобто розвитку логістичної інфраструктури в цілому, особливо що стосується поставки товарів роздрібною торгівлю.

Здійснене дослідження дає можливість нам зробити наступні висновки. 2020 рік став кризовим, як для глобальної економіки, так і для України. Тому відтік інвестицій на ринку України не викликає великого подиву. Саме тому проблема залучення фінансування та інвестицій є як ніколи гострою. Як наслідок, проблеми інвестиційного клімату в Україні виходять на перший план.

Ми вважаємо, що головними векторами покращення інвестиційного клімату в Україні мають бути:

1) **Захист права власності інвесторів.** Не дивлячись на те, що Конституція України гарантує недоторканість права власності, а національне законодавство передбачає різні способи та рівні здійснення такого захисту, на практиці іноземні інвестори доволі часто потрапляють під вплив різних негативних факторів, що викривляють гарантовані механізми захисту. Таким чином, через недоліки законодавства та недостатній рівень гарантій захисту іноземних інвестицій, а також корупційний

фактор з боку локальних партнерів, дуже часто іноземні інвестори опиняються під ризиком втрати своїх інвестицій, що в цивілізованих державах є неприпустимим.

2) **Незмінність державної політики та правова визначеність.** Непослідовність і відсутність правової визначеності зменшує довіру іноземних інвесторів. Зокрема, доволі часто іноземні інвестори звертаються за послугами виведення активів з України через непередбачувані та безпрецедентні дії держави у регулюванні відповідної галузі.

3) **Ефективність та послідовність вітчизняного законодавства.** Хоча законодавець намагається дотримуватися тенденції з приведення законодавства України у відповідність з законодавством ЄС та гармонізувати його, у тому числі в цілях залучення інвестицій, існує велика кількість випадків невідповідності законодавства у певних сферах діяльності. Наприклад, іноземні інвестори досить часто цікавляться взаємодією з державою у сфері бізнесу, наприклад при створенні спільних проєктів, державно-приватних партнерств. Проте, отримуючи інформацію про неможливість стягнення майна з певних державних підприємств за порушення та завдані збитки, навіть за наявності рішення суду, іноземні інвестори починають шукати інші способи та місця для інвестування.

4) **Прозора та справедлива судова система.** Іноземні інвестори практично ніколи не вирішують спори в українських судах, оскільки діяльність національних суддів потребує суттєвого вдосконалення з врахуванням міжнародного досвіду захисту прав та інтересів саме іноземних інвесторів, без будь-якого впливу “ззовні”, який негативно впливає на репутацію судової гілки влади України. Навіть вітчизняні інвестори в більшості випадків штучно створюють іноземний елемент під час структурування угод з метою створення можливості захисту своїх прав у міжнародному арбітражі.

Отже, лише дотримуючись простих та прозорих правил нормативного регулювання, захисту економічної конкуренції, послідовності економічної політики та максимальної нетолерантності до будь-яких проявів корупції, Україна матиме шанси створити власний сприятливий інвестиційний клімат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Україна в рейтингах: як змінювалися позиції країни за шість років. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/06/25/infografika/polityka/ukrayina-rejtynhax-yak-zminyuvalysya-pozycziyi-krayiny-shist-rokiv> (дата звернення: 12.02.2021).

2. Doing Business-2020: Україна піднялась на 64 місце, але відстає від РФ і Молдови. URL: <https://www.dw.com/uk/doing-business-2020-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%8C-%D0%BD%D0%B0-64-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%86%D0%B5-%D0%B0%D0%BB%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%94-%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%80%D1%84-%D1%96-%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8/a-50960972> (дата звернення: 13.02.2021).

3. Індекс інвестиційної привабливості України. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/EBA-InvestIndex_2H-2020.pdf (дата звернення: 12.02.2021).

Майорова Тетяна Володимирівна, доктор економічних наук, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, e-mail: mayorova_kneu@ukr.net

Mayorova Tetiana V. – doctor of economics, Professor of Corporate Finance and Controlling Department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, e-mail: mayorova_kneu@ukr.net